

Pillantás a Hídról

KORPA TAMÁS: EGY HÍD TÉRFOGATÁRÓL

Korpa Tamás gyűjtő. S mint olyan, nem csak hogy hosszú távú munkát végez, de precíz is, ami mindazoktól, akik arra szánják idejüket, hogy foglalkozzanak azzal az összetett munkával, amit ő végrehajt (jelen esetben már elvégzett), szintén figyelmet, koncentrációt, egyfajta gyűjtést igényel. Kétségkívül az olvasónak nincs meg minden esetben a kedve ahhoz, hogy *nekifusson* azoknak a témáknak, melyek vizsgálatához kutatásra van szükség s közben komoly kihívást, munkát jelentenek és elsősorban nem egyszerű élvezetet hoznak el. Korpa Tamás szövegei első körben talán zavarba ejtőek, hiszen az információáradat és a szabad asszociációs játékhoz hasonlatos, nem tudatosnak tűnő építkezési mód – érzésem szerint – sokakat eltántoríthat a szövegegyüttes egészének áttekintésétől és ennek oka lehet az a fajta homogenitás is, mely az egyik legnagyobb erénye a könyvnek.

A költeményeket olvasva néhol akár terjengősnek is tűnhetnének a szövegek; s látszólag tele vannak olyan részletekkel, melyek inkább gyengítik a pontos fókuszálást, mintha a beszélő is ide-oda csapongva nem találná a helyét a tájon. Csak-hogy a beszélő nem helyet keres, hanem mintha csak átvonulna, és hagyná, hadd ragadjanak rá a legkülönfélébb dolgok: megfigyel, tolmácsol, kommentál, néhol pedig felnevet egy apró mozdulaton, vagy egyszerűen csak annyit mond: „six o'clock. október huszonnégy”. Bizonyára a legtöbben láttak már olyan természetfilmet, ahol gyorsított ütemben mutatják meg, tárják elénk a növekedést és annak különféle fázisait – az élet burjánzását. Korpa Tamás könyvének lapjain is efféle mozdulatorsorokat szemléltető szövegekre lelhetünk, csak itt az ütem más; a sebes folyamatok lesznek láthatóak és értelmezhetőek, ő nem felgyorsít, hogy minél nagyobb időintervallum történéseit foghassuk át, hanem fázisokra, elemekre tagolva, és az azokkal kölcsönhatásba lévő egyéb elemeket beemelve, lényegi pontokat fog(lal) össze, önkényesen. Számára nem kiemelkedő momentumok vannak, hanem momentumok, melyekből mintha véletlenszerűen emelne ki néhányat, ami a saját szempontjai szerint jelentőségteljes, s ugyanakkor mégis az lehet az érzésünk: megvan ebben a szerveződésben a hierarchia is: a történések sorrendje, a mozdulatok, vagy ahogy a fény szűrődik, és rávetül egy tárgyra, majd elhagyja – mindez talán egy előre elrendezett egész. Korpa Tamás költészete számomra elsősorban azt a kettősséget mutatja meg, hogy a figyelő, aki néz és lát, mennyire kiszolgáltatott a látványnak, mely eléje tárul, s hogy mily kis mértékben van köze az őt körülölelő világhoz, azonban arra is rámutat, hogy megvan az a képessége, hogy kiemeljen mindebből egy részletet, egy rövid folyamatot, amit az elme még képes rendezni: hogy aztán a részeket külön-külön elemezve és értelmezve (újra)alkothasson a nyelv segítségével. Úgy tűnik, hogy az eleve elrendeltség csak akkor uralkodna igazán, ha nem volna a nyelv, mely felkutat, kibont és újraformál mindent. A nyelv által kezd új életet egy mozdulat, egy szín, egy történés, amit a beszélő megmutatni igyekszik, vagy egyszerűen csak kommentál, s amely pont az által nyer érvényt, hogy leírja, vagy éppenséggel kimondásra kerül. Onnantól persze

már egészen mást jelöl, valami elvontat, egy rendszerbe ágyazott részt, ami – adott esetben – egy negyvenegynéhány szövegből álló együttes fontos tagja. Ezért is érzem azt az *Egy híd térfogatáról* című kötet verseivel kapcsolatban, hogy mormolgatni kell a szövegeket, szinte követelik a kimondást az újratерemtés és a nagyon is sajátos játékosság miatt, mintha tényleg egyfajta teremtésmítossszal állnánk szemben: „Aztán a kocsonyás, darabos vízben még / úgy liftezett fel-le, fel-le, mint az üdítő fekete / karanténjába zárt jégkocka. / néhány részletet bírt el magából. / az első napon felköhögte a gleccser, a stég / végéig jutott. zsibbadt volt még, erősen kába. / a második nap délutánján nagy pórázt / kötött a halászok hálójára: kifogták, / vállukra vették; a nagyáruház szűk, / alaktalan folyosóján megtartotta / első igehirdetését (szinte kihallatszik e versből, / a koccanás. s amint lábait keresztbe téve, ütemesen / dobolt, érni kezdett tenyerében a lap belül). / a harmadik nap: keresetlen. ilyenkor / horzsolja át a féknyom az utca terveit. / ilyenkor bűnhődnek a pótapák, bébiszitterek. / a negyedik napon rövidítette le a harmadikat s a fűtésszezont. / az ötödiken feltámasztott egy gonddal elvermelt / kisállat-tetemet. A hatodikon Szilánkos Törést, / Karizmatikus Csuklót és Gyulladt Térdet. / a hetedik napon érte a megkísértés: visszakarta / az Adrenalin” (*A gleccserből jött szent története*) – Mozdulatokról szól a kötet, még akkor is, ha mozdulatlanul, visszatartott lélegzettel olvassuk, s amennyiben elmélyedünk benne, ott motoszkálnak a fontosnak látszó szavak, súlyos főnevek és az igék, melyek szokatlan nyughatatlanságról és éles ellentétekről árulkodnak: „kinn a dombvonal pengevékony / konvoja talán egy titokzatos zárlat. / szkander fegyelem és figyelem között, / aki nézi; s mivel enyhén leng, csak a közege / fontos. Mi önmagunkban, mint üres esőben, ázunk. / szándékunk ennyi: táj, hagymakupolákkal.” (*A bosszú napszak*) – Valahogy ismerősek ezek a szavak, sorok, vagy csak szintagmák, ki tudja, de nem is az a lényeg, hogy honnan ismerősek, hanem hogy miért azok, és mit ébresztenek fel bennünk ismerősségükkel. Azért ismerősek, mert rejtett vágyainkra utalnak, egy olyan világot tárva elénk, ahol egyszerre működik egy tudatalatti, csupasz természetközelség, és a technicizálódott társadalom minden brutálisnak érezhető és (ki)mondható eleme. Itt megtaláljuk az ősi formákat és az állatiasnak is nevezhető indulatokat; a kifinomultságot, a kellemet és tisztának látszó küllemet, csakhogy a trükkje mindennek az, hogy egyre inkább nyilvánvalóvá válik: egyrészt a kettő nincs is olyan távol egymástól, s hogy nem lehet őket különválasztani, másrészt, hogy egy olyan korszakban élünk, mely nagyrészt az elfojtásokról szól. A beszélő itt olyan indulatokat szabadít fel, vagy inkább fogalmazunk úgy: olyan indulatoktól szabadul meg, amelyekben egyszerre van intenzíven jelen a vágy a rombolásra és az építésre. Mert úgy tűnik – ezt a beszélő megnyilatkozásain érezhetjük a kötet jó néhány kiemelt pontján –, a kimondás természetesen újraalkot, de mindig elvész általa valami lényeges. Ezért sem törekszik mindig kerek egészekre, nem *megmondani* akar, hanem elbeszélni, és igen, ezt érthetjük úgy is, hogy *elbeszélni*, valami mellett, csak épphogy érinteni, súrolni, utalni rá, mintha kacsintana, egy cinkos összenézés talán elég is, hogy az ember érezze, mi is az, ami *neki* mindebből lényeges. A lényeges *a pillanat, az akkor és az ott*: „egyidős parkok között, tömören, mint egy kapu, / amit befalaztak émelyítő kezek s már kerítés rég, / valami odacsípvé, lapul – és nem a régi funkció. / nem a tandem, amit hajtunk a

Spree-parton. / egyidős parkok fölött zajtalan légifolyosó, / puha menetrenddel. A kontextust utcák és sétányok / sora, mint egy ágrajz, benőtte. De csitt” (*Come back*) vagy „a másodperc – mikor felrobban az első / ketrec – telenövi a levegőt. Kitágul a tűrés- / határ. Belelóg a pánik. és az ég vákuuma szívja / fel-fel az üvöltéscsikokat. Tapintatlan zajszenyezés ez: / serceg az Óváros zsírja.” (*Trialógus*) – A beszélő nézőpontja, a tárgyilagos elbeszélőjelleg miatt sokszor az lehet az érzésünk, mintha ő *maga* nem is lenne része annak, amiről szól, mintha egy másik dimenzióból látnánk rá a háromdimenziós térre, a hídról, mely áthatol mindenben, úgy, hogy mégis érintetlenül hagyja a maga tisztaságában. Mindig tudja, meddig szabad mennie, hogy hol a határ, ahonnan kezdve már természetellenes módon avatkozna be, s megszűnne a játék, a véletlenszerűség öröme és könnyedsége, ami a kötet egyfajta látszólagos strukturátlanságát adja. Hasonlít és nem megnevez, ez talán a titka, nem leköt, nem sokkol, hanem összeköt, mozdulatlan koncentrációja és figyelme irányítja a tekinteteket a mozgás és változás szépségeire. Ezt erősíti az, hogy a jelek ugyan megmutatják a határokat, de mégis, a központosítás használatának egyediségeivel egy állandó folyást, sodrást biztosít a szöveg(ek)nek, olyan módon, mintha az előző tag a következőnek válna hordalékává. Nincsenek egyértelmű határok, legfeljebb simább és telítettebb, mocsarasabb részek, könnyebb és nehezebb elemek, ahol már-már türelmetlenül várjuk, mit is hoz felszínre a következő hullám: „mintha diafilmként néznél video- / klipet. pedig ami zsúfolt, ritkán elszánt és szívós, / akár a vidéki általános iskola sorfalában a testi / fegyelem. // egy orgonafújtatóban talpon állni, megfürdeni / zárójeles mondatok közt a kádban: túl gyors / azonosulás. Két sor közt leereszteni a liftet, / míg az oldal tetején meglazul egy csavar, / félmondat csahol a pont után. // de talán ez megmarad. A hajnali szoba, aprólékos / szeretkezés a fényel.” (*Viszonylagos, de részleges*).

A beszélő szomorúsága, hogy ideje és tere véges, megszólalása, akárhogy is, de korlátozott, ugyanakkor a beszélő öröme, hogy mint a hídpillér körött a folyó, áramlik körülötte a nyelv és áradáskor be is lepi őt, s a terhes, súlyos állapot, ha túlélhető, gazdagít, életet teremt.

Vademecum. Gyűjtemény, nemcsak a kötet magja, koncentrátuma, hanem az összekapcsolás, a kapcsolat legerősebb bizonyítéka is. Kapcsolatteremtés és ennek fontossága, elengedhetetlen volta – számomra a kötet legfontosabb üzenete. Korpa Tamás számtalan helyen és megannyi formában mutatja meg; milyen jelentőséggel bír, hogy látszólag egymástól távol eső – nyilvánvalóan nem elsősorban térben, de akár ebben az értelemben is távoli – dolgokat hozzon közelebb egymáshoz, kössön össze. Ennek a részletes kibogozása nem ennek az írásnak a feladata, de apróbb vonalakban a könyv azon különleges vonására szeretnék kitérni; miként keveri össze a teret és az időt, hogyan kapcsol össze kontinenseket, kultúrákat, nyelveket, vagy akár egymástól eltartó mozdulatokat, fényeket, lélegzetvételket, embereket, arcokat és még lehetne sorolni.

A legtöbb szövegnek egyfajta mozgás az alapja, erről már volt szó, mozgásérzetet ad az, ahogyan a beszélő megnyilvánul, mintha folyamatosan haladnánk. S aki halad, az jut valamire/valamihez, érintkezik tárgyakkal, emberekkel (stb.), és aki érintkezik, az bizonyára kommunikál is, verbálisan és non-verbálisan, s e ket-

tő közti összefüggéseket és e kettő közti különbségeket is kiválóan érzékelteti. Több olyan pontja is van a könyvnek, ahol azt érezheti az olvasó, hogy *innen bizony hiányzik valami*, mintha megtorpant volna a beszéd, és mintha nem vállalkozott volna rá a megnyilatkozó, hogy megpróbáljon többet elmondani. Ez azért lehet, mert az, aki beszél – nagyon úgy tűnik – tisztában van a határaival, hogy meddig lát, és azzal is; honnan figyel és azt is kezdi megérezni az első ciklusban, hogy mire érdemes figyelnie; vagyis hogy érdemes figyelnie arra, aki egyedül van figyelmével, mert az biztosan hozzá hasonlatos, és ez a kapcsolat első és talán legfontosabb eleme. A *Térmemóriából* elsődlegesen az derült ki számomra, hogy meg kell tanulnunk fókuszálni, és az a legjobb talán, ha nem kizárólag csak megtanuljuk a technikát, hanem az is nagyon fontos, hogy lássuk, miként is tanultuk meg; a figyelemre magára kell összpontosítanunk, hogy előre léphessünk. „12. a transz átkelése a tekinteten / 13. a fák sztriptíze tél előtt / 14. a víznyel szeméremajkai vihar után [...] 18. a bizalom, több mint hormonműködés [...] 30. hiszen a szemeknél kezdődik a megértés / innen terjed el / helyhatározójával egy kizárólagos reggelen” (*Napok I.*). A második ciklus (*A fal*) az ismeretszerzésről, megtisztulásról és egyértelműen az átváltozásról szól; ezt nem csak Achteon történetének beemelése és felhasználása erősíti, de az a természetközelség, természetközpontság, mely meghatározója a ciklusnak. Arra mutat rá, amit elveszíthetünk (vagy már el is veszítettünk), s ugyanakkor gyönyörűen szövi bele a technikai tudást, mely egy fotocellás ajtó képében lép elénk, egy csupasz, önmagáért létező barlang bejárataként. Korpa Tamás költészetének legegységesebb és legkülönlegesebb sajátossága, hogy úgy képes összeszőni a legkülönfélébb és egymástól látszólag hihetetlenül távol eső dolgokat, hogy ismerős rendszer bontakozik ki előttünk. De nincs ebben semmi meglepő, hisz mindezek az életünk részei, csak lehet, hogy a hétköznapiakban fel sem tűnik egy efféle párosítás. Pontosan ez lehet a költészet(ének) egyik fő feladata – ha létezik egyáltalán ilyen –, hogy az ismerőset, az egyszerűt váratlannak, meglepőnek mutassa, csodálatra méltónak tüntesse fel: „az összeomlás zaját hallani. mint egy erdélyi / múzeum, sötétedés után. ahogy a közeli rosszullet / utáni szégyen egy elhagyott részen aprólékosan / befedi. álmunkban, a tanérváró, ez a fekete szelep, / elszánt, mint aki elhatározta: török, s az udvarra ereszi / a nyarat. fölöttünk skalp gyanánt, pajtaszerű zajban, / a sík vezérmotívuma: kastély” (*A kastély*). Az *Ülmi kötelező* ciklus többek között a várakozás szükségességéről, a figyelemről és ugyanakkor a megérkezés lehetetlenségéről szól, mintha azt – a valószínűleg sokak számára ismerős érzést – kívánta volna körbejárni, hogy milyen lenyűgöző az úton levés, milyen fájdalmas is valójában a megérkezés és a beteljesülés döbbenete. Mégis, *el kell szenvednünk* mindezt azért, hogy átszellemüljünk, valami mássá válhassunk az éppen-itt-levésben, és arról is *szól*, hogy az alkotásban miként válunk talán mi magunk is újraalkotottá. A *Variációk szoborra* bizonyára az egyik legizgalmasabb szövege a könyvnek: fókuszatosan mutatja meg, miként válik el az alkotás alkotójától, a távolodás momentumai tárulnak elénk, és az a fajta idegenségérzet, mely az „elkészült” műre való pillantáskor kerít hatalmába; az elkészültség érzetének és egyszerre lehetetlenségének kettőssége. Az egyes szám második személy használatával, a megszólításokkal a lehető legbensőségesebb módon élhető át mindaz, ami történik a szövegben:

mintha én, aki olvasom, élném át ezeket a variációkat, és mintha én magam volnék a megalkotott, aki engedelmeskedik az alkotó vágyának, önkényének és iránymutatásainak: „remegsz vagy rugalmas vagy, / mint az ujj végén falhoz nyomódó sejtek. / pedig csak az ajtórésen átömlő fény vonul / végig rajtad. indulni készülsz. sejtéd?” vagy „S-alakot ír le tested középvonala, mint a gyertya / lángja, egyre vékonyabb: megöregedtél. beléd / ülepszik a por, hosszú rétegekben, évgyűrűk / a fa törzsére. / kezdesz leválni rólam, mint a kéreg”.

Személyes kedvencem még *Az arc éjszakája*-ciklus. Úgy érzem, itt domborodik ki igazán, mi is a valódi erőssége ennek a beszédmódnak: hogy hogyan lehet a töredékességet, a vázaltszerű írásmódot, az orvosi feljegyzés szikárságát, a kosztolányis könnyedséget és a kritikus-ironikus szemléletet (stb.) egy egységben megmutatni, s hogyan lehet közel hozni egymáshoz az észak-amerikai kontinens forró aszfaltos világát egy felvidéki fürdőváros esős-egzotikus miliőjéhez. A címadó vers varázslatos módon mutatja meg, hogyan is szenved el maga az arc a nyelv használatát, az izmokat miként alakítja a hangok születése és a szavak formálódása, s hogyan válik a nyelv magának a használójának képmásává: „a nyelv masszázsa a testnek, komplett wellness, fűzőld szauna / egy kalinka-fehér liget szélén. a sötétedés / lerövidíti a táplálékláncot, tudja az íz. / egy liget íze sok mindent tud az anyagról. / idős vagy? kérdezi a szem, és könnyörtelenül / pislog. az arc éjszakáját zivatar mossa fel.” (*Az arc éjszakája*)

Aki gyűjt, az egyrészt kapcsolatot teremt, válogat, rendszerez, másrészt, az bizony mormolgat is, jegyzetel, szóval használja a nyelvet. Aki gyűjt, lehet, hogy önmagának gyűjt, de azzal is tisztában kell lennie: mindezt mégsem kizárólag önmaga számára hajtja végre. Hisz kár volna azzal áztatnunk magunkat, hogy Kafka, mikor azt mondta Max Brodnak, hogy halála után semmisítse meg az összes kéziratát, ne lett volna tisztában azzal, hogy bizony jókora esély van rá: szövegeinek sorsa egészen máshogy alakul. De ha tisztában is volt ezzel, sőt, ha netán vágyott a szövegek fennmaradására, és mégis eljátszott a gondolattal (és a szóval), hogy *elvetés*, akkor sincs semmi probléma; pont olyan ez, mint amikor az ember eljátszik a gondolattal, hogy megölje magát. Mindenki eljátszott már ilyen gondolatokkal, csak van, aki netán képes helyettesíteni az élet eldobását az alkotás eldobásának lehetőségével – ebből is látszik, milyen tétje van mindennek, és ha valóban ez az egyetlen igazán komoly kérdés (vö. Albert Camus: *Sziszüphosz mítosza*), akkor Kafka *játéka* komoly játék, akárcsak Kosztolányié, vagy épp Korpa Tamásé. (*FISZ*)

SZÖLLŐSI MÁTYÁS